

Yerel Yönetimler Yasası Genel Değerlendirme Raporu*

TMMOB - Kentleşme Çalışma Grubu

Yerel Yönetimler Yasası, En Geniş Katılımla, Meslek Örgütleri, Sivil Toplum Kuruluşları, İlgili Kamu Kuruluşları ve Halkın Katılımı ile Yasalaşma Süreci Geçirmelidir.

Yasa Tekniğinde, Yasa-Yetki Yasası ve KHK Kuruluşlarına Son Verilmelidir

Yasa, Belediyelerin Alanını Daraltmamalıdır. Çevresindeki Yerleşmelerle Birlikte Hareket Edebilen Etkin Belediye Birliklerini Olanaklı Kılmalıdır

Katılım Ve Denetim'de Demokratikleşmeyi İçselleştirmelidir. Halkın Kamu Bilgisine Erişimi, Kararlara Katılımı Ve Alınan Kararların Uygulamalarını Denetleme Süreçlerine Katılımı Kolaylaştırılmalıdır

Eğitim-Sağlık-Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler gibi Temel Kamu Hizmetlerine, "Kamusal Alan" Sorumluluğu ile Yaklaşmalıdır

Kentsel Rantların Kamuya Dönüşümü Sağlayacak Düzenlemeler Yapılmalıdır

Kentleşme ve Planlama'da Kent ve Çevre Suçu Kavramı Getirilmelidir

Hazine Arazileri Korunmalı ve Toplum Yararına Değerlendirilmelidir

Kamu Hizmetleri Özelleştirilmemelidir

Yerel Yönetimlerde Borçlanmayı Özendiren, Sermayeye Bağımlılık İlişkisi Yaratılmamalıdır. Belediye Gelirlerinde Artış Dolaylı Vergiler Yoluyla Gerçekleştirilmemelidir

İstihdamda, Sözleşmeli Personelin Yaygınlaştırılması ve İş Güvencesinin Yok Sayılması Politikalarından Vazgeçilmelidir

A- Yerel Yönetimler Yasası, En Geniş Katılımla, Meslek Örgütleri, Sivil Toplum Kuruluşları, İlgili Kamu Kuruluşları ve Halkın Katılımı ile Yasalaşma Süreci Geçirmelidir

Ülkemizde yerel yönetimler alanında, son yıllarda farklı hükümetlerce hazırlanmış pek çok taslak ve tasarı gündeme getirilmiştir. "Reform" niteliğinde olduğu öne sürülerek ortaya çıkan bu taslaklar, konunun bütün taraflarının görüşlerine olduğu gibi, yerel yönetimlerde yoğun olarak görev alan mühendislerin, mimarların, şehir plancılarının ve uzmanlık alanlarından doğan sorumlulukları gereği, onların Meslek Odaları ve Birliği'nin de görüşlerine de kapalı tutulmuştur. Meslek birliklerinin, demokratik kitle örgütlerinin, üniversitelerin, diğer uzman kurum ve kuruluşların yasalaşma sürecine "katılım" boyutu yok sayılmıştır. En son hazırlandığı öğrenilen yasa tasarisının da belediye başkanları ve valilerden oluşan bir komisyonca hazırlandığı yine kapalı kapılar ardında kaldığı görülmektedir.

Yerel yönetimler alanına "reform" getirdiği öne sürülen bu düzenleme çalışmalarının hepsi, ne yazık ki kamuoyunda geniş halk kesimlerinin toplum yararı beklentilerine yanıt vermekten

* Bu Rapor'u ilişkin çalışmalar TMMOB bünyesinde Ocak 2002 tarihinde başlamış, Şehir Plancıları Odasının sekretaryasında meslek odalarının katılımı ile oluşturulan Kentsel Çalışma Grubunca Nisan 2003 tarihinde sonuçlandırılmıştır.

uzak, merkezi ve yerel yönetimler arasındaki yetki ve kaynak çatışmaları olmaktan öteye gidememiştir. Değişen hükümetler döneminde, bu konudaki yaklaşım değişmemiş, değişememiştir. Kendilerinden beklenen dönüşümü öngörmekte yetersiz kalmışlardır.

Yerel yönetimler konusunda yeni bir yasalaşma sürecinin ortaya konulmasında, öncelikle ve ivedilikle beklenen, Yasa'nın katılım, şeffaflık ve demokratikleşme konusundaki "inandırıcılığı"dır.

Bu nedenle öncelikle, yasanın katılsız gelişen hazırlık süreci "değişmelidir". Yasa kapsam, içerik ve temel ilkeleri açısından konunun tüm taraflarınca, kamuoyunda "gerçekten" tartışılmalıdır.

Yerel Yönetimler Reformu Yasası, devletin merkezi ve yerel yönetim alanındaki ilişkilerini yeniden düzenlemeyi amaçlarken; bir başka deyişle, devletin kamusal işleyişini yeniden düzenlerken, temel eksenini nasıl oluşturmalıdır?

Bu yanıt, 3 temel boyutu içermelidir.

1) Merkezi-yerel yönetim ilişkisi "sosyal devlet" eksenine oturtulmalıdır.

Devletin sosyal niteliği ve bu niteliğindeki yükümlülüklerinden vazgeçildiğinde, toplumun geniş emek kesimlerinin sistem mağdurları olacakları unutulmamalıdır. Sosyal devletin ortadan kaldırılmasıyla, yoksulluk, eşitsizlik, toplumsal çatışmalar baş gösterecektir.

2) Merkezi-yerel yönetim ilişkisi "kamu hizmeti" ifasında buluşturulmalıdır.

İster merkezi ister yerel, toplum yararına kamu hizmeti sunamayan her türlü yönetim ölçeğinde, her türlü varlık ve süreci metalaştırır, kamusal alanın halk için halk adına yönetimi ve halkın bu yönetimi denetlemesi çöktürülür.

3) Reform, bir "irade" ortaya koymalıdır.

Bu irade; ülkemizin insanından, emeğinden, toprağından, tarihsel kültür ve doğa mirasından, insanlık onurundan, demokrasi inancından, her türlü sömürüye ayak direyerek varetmeye çalıştığı tam bağımsızlığından yola çıkarak, uluslararası sermayenin kar reflekslerine endeksli baskıları reddetmelidir.

Yolu sosyal devletten, kamusal alandan ve tam bağımsızlıktan geçen reform ancak bu koşullarda

küreselleşme karşısında, demokratikleşme ve kalkınma eksenli "alternatif bir yeniden yapılanma"yı ortaya koyabilecektir.

Yoksa "yerelleşme", küreselleşen sermayenin liberalizasyon sürecinde, önündeki yönetsel engelleri ortadan kaldırmaya, kamusal alanı yoketmeye, her türlü temel kamu hizmetini ve varlığını özelleştirmeye, toprak-su-maden-doğa kaynaklarını rantta açmaya endeksli özüne feda edilecektir.

Bu nedenle hazırlanacak Yasa ile, ülkemiz, entegre olmak durumunda bırakıldığı GATT, GATS, MİA, OECD, IMF Niyet Mektupları dayatmalarının, Dünya Bankası yapısal uyarılama kredi sözleşmelerinin, Avrupa Birliği Katılım Ortaklığı Belgesi'nde öngörülen "küreselleşme için yerelleştirme" programının taşeronu durumuna düşürülmemelidir.

B- Yasa Tekniğinde, Yasa-Yetki Yasası ve KHK Karmaşasına Son Verilmelidir

Kamuoyunda tartışılan yasa tasarılarından bir kısmı oldukça genel olup, yasanın asıl düzenlemelerini Kanun Hükmünde Kararnamele çıkararak yapma yetkisini hükümete bırakan içeriktedir.

Son yıllarda, "yasa tekniği" açısından, çıkarılacak yasalarda TBMM'ne ait bulunan yasama yetkisinin genel, asli ve devredilemez bir yetki olmasının, hükümetlerce sıkıntı yarattığı bilinmektedir. Yasama organı olarak TBMM, Bakanlar Kurulu'na ancak ivedi, ayrıcalıklı ve zorunlu durumlarda ve somutlaştırılmış, amacı belirgin, kapsam ve ilkeleri açık konularda bu yetkiyi verebilecektir. Yetkilerin, Bakanlar Kurulu'nun kullanımına, belirtilen koşulların gerçekleştirildiğinde kullanılacak "ön olur" biçiminde verilmesi, yaşanan pratiklerde görüldüğü üzere, sıkıntı yaratmaktadır.

Hazırlanacak Yasa'nın TBMM'nde, kamuoyunun duyarlılıkla ortaya koyduğu amaç, kapsam, içerik ve ilkesel değerlendirmelere uygunluğu açısından, etkileştiği tüm mevzuat ile birlikte sistematik ve bütüncül olarak değerlendirilmesi, yasanın kamusal uygulamalarının olumluluğu açısından büyük önem arz etmektedir.

Ayrıca Yasa tekniği açısından, Anayasal düzenlemeye tabi olması gereken hususların, geçmiş tasarı ve tasarılarında yer aldığı biçimiyle, yasa düzenlemesi olarak ele alınması düşünülmelidir.

C- Yasa, Belediyelerin Alanını Daraltmamalıdır. Çevresindeki Yerleşmelerle Birlikte Hareket Edebilen Etkin Belediye Birliklerini Olanaklı Kılmalıdır

1) Öncelikle hedeflenen idari yapılanmaların sınırları ortaya konulmalıdır.

Belediye sınırları dışında merkezi idarenin uzantıları aracılığıyla yönetim sürdürmek ile Belediye sınırları içi ve dışı ayırımına son vererek, merkezi idareye yerel birimleri üzerinden sadece denetim yetkisi verecek bir idari yapılanmanın yasaları tamamen farklıdır.

Yerel Yönetim Reformu'nun temel amacı, demokratik ve etkin bir yerel yönetim sisteminin geliştirilmesi olmalıdır. Bu amaçla yerel yönetimlerin kurumsal, yasal, finansal yapılarını geliştirmek gerekmektedir. Bu bağlamda yapılması gerekenler merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkilerini yeniden düzenleyerek, yerel yönetimi güçlendirecek bir yapıya dönüştürmek, karar ve yetki alanlarının yeniden belirlenmesi, yerel yönetim yapısının etkinleştirilmesi, demokratikleştirilmesi ve denetim sisteminin oluşturulmasıdır.

2) Fiziki coğrafyada bir yerleşmenin "belediye" olmasında temel amaç, yerel ve demokratik bir yönetim aracılığıyla, o yerleşime ait yerel sorunların ve ortak gereksinimlerin, kısa zamanda çözümünü ve karşılanması ilkesine dayandırılmasıdır.

Sadece "nüfus"u esas alan kurallara göre oluşturulmuş belediyelerin önemli bir kesimi, sorun çözmek bir yana, "yeni ve çözümsüz sorunlar" yaratmaktadır. Belediye olmada nüfusun yanında yerleşmelerin ekonomik potansiyelleri, doğal, kültürel özellikleri, coğrafi konumu gibi kriterlerde gözönünde bulundurulmalıdır.

3) Ülkemizde 3216 olduğu bilinen toplam belediye sayısı içinde, nüfusu 10000'den az olan belediyeler toplam sayının neredeyse %80'ini oluşturmaktadır. Ancak çoğunluğu oluşturan bu belediyelerin, toplam belediyeli nüfus içindeki payı %20 dolayındadır. Bu durum, belediyelerin kırsal niteliğini ortaya koymaktadır.

Yerel yönetimler alanındaki yeni düzenlemede kır-kent ayırımını ortadan kaldıran bir yaklaşım güdülmelidir. Toplumsal yapı ve uğraş alanları da dikkate alınarak, farklı bir belediye modellemesi üzerinde çalışılmalıdır. Yerleşmelerin yakın coğ-

rafyada yeralmalarından doğan yöresel-toplumsal-teknik gereksinimleri üzerinden, bir "amaç birlikteliği" sistemi oluşturulmalıdır.

4) Yerel yönetimlerde demokrasi anlayışını geliştirmek amacı ile seçilmiş organların etkinliğini ve çalışma koşullarını, halkın yönetime katılımını sağlamak ve demokratik denetim mekanizmalarını geliştirmek suretiyle yerel demokrasinin gelişmesinin önünün açılmasıdır.

Yerel yönetimler, alanlarında yapılacak yasal-kurumsal düzenlemelerde; Anayasa'da yer alan sağlıklı çevrede yaşama hakkı, barınma-konut hakkı, eğitim-sağlık gibi insan haklarının yerine getirilmesinde merkezi ve yerel yönetimlerin, sosyal devlet ilkesinin yaşama geçirilmesine uygun düzenlemeler yapılması günümüz koşullarında öncelik taşıyan konular arasında yer almaktadır.

Yerel demokrasinin geliştirilmesi bağlamında; yerel yönetim reformu yerel düzeyde katılımcı demokrasinin tüm boyutları ile yaşama geçirilmesine olanak veren düzenlemeleri kapsamalıdır.

Kentlilerin yönetimlerin karar ve uygulamalarından bilgi edinme hakları,

Kararlara katılma hakları ile yönetimlerin karar ve uygulamalarına karşı yargı yoluna başvurma hakları,

Yerel yönetimler ve sivil örgütlerin işbirliği ve ortaklıklarına olanak verecek düzenlemeler yapılmalıdır.

D- Katılım ve Denetim'de Demokratikleşmeyi İçselleştirmelidir. Halkın Kamu Bilgisine Erişimi, Kararlara Katılımı Ve Alınan Kararların Uygulamalarını Denetleme Süreçlerine Katılımı Kolaylaştırılmalıdır

Yerel yönetim alanında bugüne kadar, her kademede vesayet sistemi "demokratik işleyiş"e engel oluşturmaktadır.

Merkezi iktidarların atadığı Vali'nin, İl Genel Meclisi, Büyükşehir Belediye Başkanı ve Büyükşehir Belediye Meclisi üzerinde; Büyükşehir Belediye Başkanı'nın, Büyükşehir Belediye Meclisi, İlçe Belediye Başkanları ve İlçe Belediye Meclisleri üzerinde; İlçe Belediye Başkanları'nın, İlçe Belediye Meclisleri üzerinde "Vesayet"leri-

nin, her hiyerarşik kademede yarattığı basınç, demokratik işleyişin önündeki engeldir.

Yerel yönetimlerde her kademede atanmış ve seçilmiş yöneticilerin, demokratik katılım ve demokratik denetim mekanizmalarının önünü açması sağlanmalıdır.

Yıllık yatırım programına alınan hizmetleri, ne kadarının ve ne kadarlık ihaleler ile gerçekleştiğini (fizibilite) bilgisini, kulaktan dolma bilgilerle öğrenmemelidir. Örgütlü olmak gereğini duyarak kuracağı örgütler aracılığıyla yerine getirmesinin önü açılmalıdır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının seçikle gelen demokratik kitle örgütlerinin, bilimsel ve akademik kuruluşların da kamu bilgisine erişimlerinde ve Meclis'in karar alma süreçlerine uzmanlık birikimleri ve toplumsal alan sorumluluğuyla katılmaları da, halkımızın tekil pratiğinden çok farklı gelişmemiştir. Yerel yönetimler sıklıkla, sivil yaşamın örgütlü kesimlerinin seçikle gelen yönetimlerini, kendi icraatlarını peşinen desteklemedikleri koşullarda; "görme-yen-duymayan-bilmeyen" olmuşlardır.

Süreçte, bilimsel bilgi, sürekli değersizleştirilmiştir. Zaten yeterli finansmanı ve teknik desteği olmayan yerel yönetimler, bu kez de toplumsal taban desteğini kaybetmişler; halkımızın geniş kesiminde yerel yönetimlere "güvensizlik" baş göstermiştir.

Kamusal denetimin teknik ve yönetsel süreçte disiplininden yoksunluk, sonuçları itibarıyla yaşanabilir yerleşme yerleri değil, çöküntü alanları oluşturmuştur.

Yerel yönetimler yerelleşmemiş; yalnızca yerellerinde "yer"leşmiş ve halkımıza bazen de yabancı gelen uygulamalar boyutunda "el"leşmiştir.

Sorun, merkezi ve yerel yönetimlerin yetki ve finansman çatışmasından önce; hangi ölçekte olursa olsun, "demokratik yönetim" işleyişini içine sindirme sorunudur.

Sorun, kamu adına ancak kamu vicdanıyla hesap verme sorunudur.

Sorun, ister merkezi ister yerel her kademede yönetimlerin, ülkemiz coğrafyasını herkesin gönenci adına yaşanabilir kılmayı görev bilmesi sorunudur.

Sorun, Yasa'nın hazırlanış sürecinden başlayarak, "güven" oluşturma, açıklık sorunudur.

E- Eğitim-Sağlık-Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler gibi Temel Kamu Hizmetlerine, "Kamusal Alan" Sorumluluğu ile Yaklaşmalıdır

Sosyal devletin balıçısıyla, eğitim-sağlık "parasız" olmalıdır.

Eğitimin "merkezi" olarak planlanması; standart, nitelik, etik, bütünsel organizasyon ve kalkınma boyutlu öneme sahiptir.

Okulların yapımı, onarımı gibi inşai hizmetlerin yerelden daha iyi ifası gerekçe gösterilerek, "örgün" eğitimin öğretmen kadrolarının istihdamını da kapsayacak biçimde, belediyelerin sorumluluğuna bırakılması, eğitimin özelleştirilmesinin ilk adımı amacını taşımaktadır. Eğitimin bölgelerarası eşitsizliğe dayalı temel sorunu da ötelenmektedir.

"Hayırsever işadamları"nın yaptırdıkları okulları, "paralı eğitim yuvası" haline getirerek, topluma eğitim adı altında, "ticari" faaliyet sunma ve belediyelerin bu okullara arsa sağlayıcı "organizatör" rolleri; kayıt, kurs, bina yapım-onarım vb. ücret ve hatta bağışlar ile karakterize edilebilecek "paralı eğitime geçiş" süreci, nihayetinde öğretmen istihdamı organizasyonunu da bünyesine alarak, gereksinim duyduğu son halkayı da tamamlanmış olacaktır.

Sağlık hizmetleri de, aynı entegrasyon sürecini yaşamak zorunda bırakılmaktadır. Her türlü tanı, tedavi ve acil müdahaleye yönelik kamusal hizmetleri de yerelleştirilerek, sermaye gruplarınca işletilmesi amaçlanmaktadır. Latin Amerika deneyimi, yerelleştirilen sağlık özelleştirmesinin somut bir örneğidir.

Yerelleştirmede bir başka kamusal alan da, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerdir. Yerelin hayırseverliğini ispatlama görevini üstlenecek cemaat toplulukları eliyle siyaset, kamusal hizmet alanını kendi istediği biçimde şekillileyecektir. Ayrıca ülkemiz, Fak-Fuk Fonu deneyimini de hala unutmamıştır.

F- Kentsel Rantların Kamuya Dönüşünü Sağlayacak Düzenlemeler Yapılmalıdır

Ülkemizde yıllardır sürdürülen ve hiçbir sınır tanımayan toprak politikaları sonucu, kentleşmede yaşanabilir yerleşimler oluşturulamamış, planlama sorun çözme niteliğinden uzaklaştırılarak, kağıt üzerinde bırakılmıştır.

Ülkesel ölçekte makro ekonomik politika ve hedeflerden başlayarak, yerleşmelerin yaşanabilirliğini ortaya koyacak olan bölge planı, çevre düzeni planı, nazım imar planı, uygulama imar planı gibi hiyerarşik ölçeklerdeki tüm öngörüler, mekanın fiziksel organizasyonu ile birlikte sosyal, ekonomik, çevresel değerlendirmeleriyle kalkınmaya hizmet etmek durumundadırlar.

Oysa, imar mevzuatında bugün için "varsa" ibaresiyle ele alınan bölge planlarından başlayarak, mekanın fiziksel organizasyonunu kalkınmaya dayanan bir açılımla ele alması beklenen planlar, arsa ve arazi spekülasyonunu körtüklemekten öteye gidememiştir.

Ülkemizde üretim dışı gelir olarak rantların ulusal gelir içindeki payı %50'lerin üzerindedir. Bu haksız kazancın, %65'lere kadar varan bir kesimini kentsel rantların oluşturduğu da bilinmektedir. Birçok ülkede olduğu gibi kentsel rantların kamuya dönüşünü sağlayan düzenlemelerin getirilmesi spekülasyonu önleyecek, kentsel gelişmeleri disipline edecektir.

Hava, su gibi doğal bir kaynak olan ve yaşamın sürdürülmesi için vazgeçilmez olan toprak üzerinde mülkiyet değil, onu sürekli koruyarak yararlanma söz konusudur. Topraktan yararlanma hakkı, toplum yararına aykırı olarak kullanılmayacağına göre, rant politikalarından vazgeçilmek durumundadır.

Ancak böylesi bir temel seçim, kentsel ve kırsal toprakların yağmalanmasını ve çevrenin talanını engelleyebilecektir.

G- Kentleşme ve Planlama'da Kent ve Çevre Suçu Kavramı Getirilmelidir

"Kent ve Çevre Halkı" kavramı tanım, kapsam ve içerik olarak mutlak geliştirilmelidir. Kent ve Çevreye Karşı Suçu ortaya koymada ; tüm imar - planlama - çevre -koruma mevzuatı bütüncül olarak değerlendirilmeli, aykırı uygulamaların sadece arazi sahipleri ve yatırımcılarca değil, izin veren-göz yuman her kademedeki görevlilerin de katılımıyla işlenen "organize bir suç" olduğu gerçeği, yasal düzenlemelerde mutlak ele alınmalıdır.

Görevleriyle ilgili suçları nedeniyle, haklarında soruşturma açılan yerel yöneticilerin yargı kararına kadar görevden uzaklatılabilmeleri, bir "Anayasa hükmü" olduğundan; bu uygulamanın idare yerine, yargının taktirine dayandırılması gerekmektedir.

H- Hazine Arazileri Korunmalı ve Toplum Yararına Değerlendirilmelidir

Son yıllarda merkezi ve yerel yönetimler arasındaki önemli bir sorun alanı da, hazine arazileridir. Merkezi yönetim, hazine arazilerini satmaktan yana tutumunu, zaten çıkardığı Yasa ile ortaya koymuş bulunmaktadır. Öte yandan, çıkarılacak yerel yönetimler yasasında hazine arazilerinin belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde belediyelere, bu sınırlar dışında da il özel idarelerine "devri" istenmektedir. 3030 sayılı Yasa kapsamında ise, bu devrin adresi Büyükşehir Belediyesi olarak gösterilmektedir.

Kaba hatlarıyla bu paylaşım, belediye ve il özel idarelerinin hazine arazilerini "imarlı" hale getirmek yoluyla özel çıkarılara dönük olarak "değerlendirerek", üçüncü kişilere satmasının örgütlendiği bir paylaşımır.

Yerleşim alanlarında oluşan rantın toplum yararına tekrar geri kazandırılması amacıyla uzak bu yaklaşım, sadece imar ve ruhsat yetkilerinin alabildiğine önünün açılmasına hizmet etmektedir. İl Özel İdareleri'nin köy yerleşim planları yapmak dahil, kendilerine ait topraklarda belediyelerin sahip oldukları tüm planlama ve uygulama yetkileri eliyle, ranta dayalı yağma, böylece tüm ülke toprakları için yaygınlaştırılmış olacaktır.

Sorun, hazine arazilerinin merkezi mi yoksa yerel yönetimler elinde mi satışının sağlanması gerektiği sorunu değil, halkımızın geniş kesimlerinin eşitlikçi yararlandırılacağı yaşanabilir bir kent ve çevresi için kamu elinde bırakılması ve toplum yararına değerlendirilmesi sorunudur.

İ- Kamu Hizmetleri Özelleştirilmemelidir

Küreselleşme ve liberalizasyon politikaları koşullarında kamu hizmetlerinin özelleştirilmesini, yerel yönetimler için bir "reform" olarak sunan yasa düzenlemelerinden vazgeçilmelidir.

Bugün yerel yönetimlerin kamu hizmetlerinin yükü altında ezildiği belirtilerek; bu hizmetlerin ticarileştirilmesi yoluyla, kamu denetimi dışına çıkarılması, özelleştirilmesi ve yabancılaştırılması uygulamalarının, halkımızın daha fazla yoksullaşmasına neden olduğu bilinmektedir.

Yerel yönetimlerin yap-işlet-devret sistemleri ile, yerel yetkilerini yerli ve yabancı şirketlere devretmelerine olanak sağlayan düzenlemeler yasada yer almamalıdır.

PLANLAMA
2003/4

Özelleştirme koşulunda, belediyenin temel kamu hizmetleri olması gereken ve "halk sağlığı ve yaşanılabilirlik" başlığı altında değerlendirilebilecek su, kanalizasyon, çöp ve geri kazanım hizmetleri piyasalaştırmakta, kamu tekeli yerli/yabancı tekelere devredilmektedir.

Geçmiş taslaklarda görüldüğü üzere, fanara tahsili "kamunun amme alacakları tahsili usulü" yerine, "ticari piyasanın icra ve iflas usulü" çerçevesinde ele alınarak, yeni bir süreç başlatılmaktadır. Üstelik "bedel tespit yetkisi" meclisler yerine, belediye ile şirket arasında yapılacak sözleşmelere aktarılmak istenmektedir.

"Gayri Menkul Yatırım Ortaklığı", kamu arazilerinin sosyal donatılı, alt yapılı ve sosyal konut işlevli bir konumdan çıkıp; yüksek yoğunluklu, lüks tüketime dönük, imtiyazlı konut arzını gerçekleştirmenin liberal yöntemi olarak devrededir.

Çoğu büyükşehirlerimizde sayısal olarak "konut açığı sorunu" yoktur. Lüks konutlara alım gücü yetişmeyen, niteliksiz ve denetimsiz konutlarda, gecekondularda yoksulluğun yaşam sürdüğü "konut sorunu ve sosyal konut politikasızlığı sorunu" vardır.

"Mülkiyetin Gayri Ayni Hak Tesisi" de liberalizasyon koşulunda ele alınmalıdır. Bağımsız bölüm mülkiyeti ya da kullanım hakkı verme koşullu yapılan bu işlerde, ya tesisler neredeyse tümüyle yıkımlarına kadar, yapanların elinde kalmakta ya da tesis içinde bağımsız bölümler varsa, eninde sonunda ve yok pahasına belediyelerin elinden çıkartılıp, yapana peşkeş çekilmektedir.

Su, havagazi, elektrik, tramvay, su taşımacılığında sermaye gruplarıyla "imtiyaz sözleşmeleri" imzalamak, kentsel hizmet maliyetlerinin kamu tekeliinden çıkarılması, yüksek kar marjlarının halkımızın omuzlarına bindirilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Belediyelerin, "şirket" kurma ve ticarileşme özelemleri büyürken, hem "kamu" hem "ticari" olma ikileminin yarattığı ahlaki çöküntünün de boyutları büyümektedir. Kar ve güç odağı, siyaset-bürokrasi-ticareti saç ayağının ahlaki çöküntüsü üzerinde yükselmektedir.

Oysa kamu hizmetinin ve varlıklarının geniş kesimlerin gereksinim duyduğu hizmetlerden faydalanmasının bir aracı olduğu bilinmeli; azınlık kesimlerin çıkarları doğrultusunda eşitlik ve

toplum yararı içermeyen uygulamalardan vazgeçilmeli, özelleştirme, toplumun kamusal değerlere ve toplumsal kalkınma inancına yabancılaşması engellenmelidir.

J- Yerel Yönetimlerde Borçlanmayı Özendirerek, Sermayeye Bağımlılık İlişkisi Yaratılmamalıdır

Bugün küreselleşmenin ve liberalizasyonun neredeyse bir vecizi haline getirilen "borç, yönetimlerin kamçısıdır" özendirilmesinden vazgeçilmelidir. İç ve dış borçlanma üzerine kutulu merkezi yönetim işleyişinin, yerelde de versiyonlarının oluşmasına geniş olanaklar tanıyan Yasa kurgularından vazgeçilmelidir.

Az gelişmiş ülkelerin yerel kamu hizmetleri pazarlarında karlarını maksimize etmek için fırsat kollayan, uluslararası mali sermayeye davetiye çıkarılmamalıdır.

Belediyelerin dış borçlanmasında; borçlanma proje koşullarına bağlanarak, kredinin verilmesinde özelleştirme dayatılmaktadır. Böylelikle özelleştirme daha geniş bir kamusal alanda yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır.

İç borçlanmada ise, bütünüyle "özelleştirilmesi istenen bankaların devreye sokulması" ile, mali piyasalar sistemi belediyeleri kısılcasına almaya çalışmaktadır.

Kamusal hizmetin ifasında yerel halka "müşteri" gözüyle bakması istenen belediyelerin, bu kez kendilerinin de bankalar nezdinde "müşteri" olmaları kaçınılmaz olmaktadır. Yurttaşlardan tahsil edilecek dolaylı ve dolaysız vergileri, bankalar aracılığıyla toplama ve bankalarda mevduat oluşturma, GATS'ın öngördüğü yapısal düzenlemeler ile birlikte düşünüldüğünde: mali piyasalarda "tam liberalizasyon" gerçekleştirilmiş olacaktır. Böylece yerli ve yabancı ticari bankaların kasaları, belediye kaynaklarının hortumlanması ile zenginleştirilecektir.

Kamunun kredi sistemi, Belediyeler Fonu'nun kaldırılması ve bu süreçte görevli İller Bankası'nın tasfiye sürecine sokulması ile çökertilmiş bulunmaktadır. Kamu kredisi sisteminin alternatifi, yüksek faizli, yerli ve yabancı krediler borç batağı olarak gösterilmektedir.

Yasa, kredi sistemine "kamusal" bir çözüm getirmek durumundadır. Belediyeler kolay borçlanmasının özendirildiği, yoksullaştırmada tam bağımlılık

ilişkinine dayalı uzun erimliliği öngören küresel tuzaklardan ve tam liberalizasyonu öngören mali sistemlerden kurtarılmalıdır.

Son dönemde çıkarılan bazı yasalar ile de desteklenen bu durum; henüz kendi yerelinden, ülkesinin genelini sorun ve çözümlerine sistematik ve bütüncül bir gözle bakma yetisi kazanamamış ancak yerelinde planlama ve kentleşme kriterleri ile büyük sorunlar yaşayan, kamusal hizmetin çok çeşitli fonksiyonlarını üstlenmek durumundaki yerel yönetimler için, henüz ne olduğunu bile anlamadan dünya piyasalarıyla on yıllarca yıllık borçlanmaya dayalı bir ilişkinin ağır bedellerini de içermektedir.

K- Belediye Gelirlerinde Artış Dolaylı Vergiler Yoluyla Gerçekleştirilmemelidir

Türkiye bütçesinin %50-55'ler oranında belediye gelirlerinden oluştuğu, ancak toplam kamu harcamalarının içindeki yerel yönetimler payının, yukarıdaki orana kıyasla çok düşük gerçekleştiği (%12-15 dolaylarında) bilinmektedir.

Belediyelerin gelirlerindeki yetersizlikler nedeniyle, yaşadıkları sorunlar da kamuoyunda ayrıca bilinmektedir.

Etkin bir yerel kamusal hizmet için, belediye gelirleri artırılmalıdır. Ancak bunun yolu, özellikle alt gelir gruplarının üzerinden "dolaylı vergi alınması" yoluyla, yeni vergiler koyarak gerçekleştirilmemelidir.

Vergide "adalet" esas olmalıdır. Servetin vergilendirilmesi ve toprak rantının kamuya geri döndürülmesini esas almayan bir vergilendirme sisteminin, mevcutta yaşanan eşitsizlikleri büsbütün körükleyeceği unutulmamalıdır.

L- İstihdamda, Sözleşmeli Personelin Yaygınlaştırılması ve İş Güvencesinin Yok Sayılması Politikalarından Vazgeçilmelidir

Son dönemlerde yerel yönetimlerin, başta üst düzey yöneticilikler olmak üzere, mühendislik-mimarlık, doktora ve avukatlık hizmetleri için; 657 sayılı Yasa kapsamında kadro çıkarılmadıklarından bahisle, sözleşmeli istihdamı istedikleri bilinmektedir. Geçmiş tasarlarda da yine bilindiği üzere, "sözleşmeli istihdam" etkin bir istihdam türü haline getirilmekte, yıllık

sözleşme süreleri üzerinden idarelerin sözleşmeli personelden "ancak gerekli gördüklerinin" sözleşmelerini yenileyecekleri bir istihdam türünde, özellikle ısrar edilmektedir.

Mühendis-mimar kadrolarının da aralarında yer aldığı 657 sayılı Yasaya tabi memur kadroları yerine sözleşmeli statüsü ve buna ek olarak, 1475 sayılı Yasa'ya tabi sürekli/kadrolu işçi statüsü yerine geçici/mevsimlik işçi statüsü istenmektedir.

Personel istihdamındaki bu statü değişimi, çalışanların iş güvencesini daraltan, örgütlü yapılara da zarar veren bir durum arz etmektedir.

Yerel yönetimlerde meclislere, memur ve sürekli işçilere ait ihdas, taddi ve iptal, mevsimlik işçilere ait de istihdam yetkisi tanıyan bu yeni sistemde, atama vali ya da belediye başkanlarına bırakılmaktadır.

Türkiye'nin kamudaki genel istihdam modeline bakıldığında; yukarıdaki esnekleştirilen istihdam türünün giderek arttığı önemli bir gerçektir. Yaşanan bugünkü sistemde, merkezi yönetim kurumlarınca yürütülen pek çok hizmetin yerel yönetimlere devredilmesi bakanlıkların bölge müdürlüklerinin tasfiyesi de düşünüldüğünde, kamudaki onbinlerce personelin istihdam türünün esnekleştirilerek, kuralsızlık ortamına sürükleneceği açıktır.

Bugün için İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Devlet Personel Başkanlığı'nın bile çözemediği personel rejimi ve istihdamı sorunu, "sözleşmelilik" statüsü ile, daha da derinleştirilecektir. Mühendisler ve mimarlar, tüm kamu emekçileri yerel yönetimlerde üretimi ve yatırımı yönlendiren konularıyla, kamusal denetimin sürekliliğini esas alan plan-proje ve uygulama süreçlerinde her yıl onaya tabi sözleşmelilik statüsünde, politik baskılara maruz kalacaklar, öte yandan ekonomik, demokratik ve özlük haklarını savunmada, sözleşmelilikte giderek çeşitlenecek ve değişiklik içerecek standart ve kurallar dizini içerisinde, onbinlerce personelin hak araması ve sendikal örgütlenmesi doğal bir sonuç olarak etkisizleştirilecektir.

Öte yandan Anayasal tanım ve içeriğiyle, "devlet memuru" statüsünde kamu görevi ifa etmenin, "sözleşmeli" statü ile zaafa uğratılacağı da bilinmelidir.

PLANLAMA
2003/4